

NIE WYLEWAJ DZIECKA Z ROZWODEM

PORADNIK DLA RODZICÓW

*Magdalena Cechnicka
Izabela Owczaruk*

Spis treści:

- 1. Wprowadzenie*
- 2. Skala problemu*
- 3. Czego może doświadczyć dziecko w trakcie rozwodu?*
- 4. Etapy Rozstania*
- 5. Jak radzić sobie z emocjami?*
- 6. Wskazówki dla rodziców rozstających się z partnerem*
- 7. Opis programu*

1. Wprowadzenie

Poradnik skierowany jest do rodziców, którzy podjęli decyzję o rozstaniu, są w trakcie lub po rozwodzie oraz do osób niebędących w formalnym związku. Dotyczy to sytuacji, w której rodzice nie są w stanie dojść do porozumienia dotyczącego wychowania i kontaktów z dziećmi ponieważ osoby te nie potrafią zgodzić się na warunki temu towarzyszące.

W poradniku zamieściliśmy również kilka informacji przeznaczonych dla dzieci, które przeżywają kryzys w związku z rozstaniem rodziców. Od wielu lat Fundacja Wspierania Rodzin „KORALE” zajmuje się tematyką rodzin przeżywających kryzys rozstania prowadzi poradnictwo, terapie, wykłady i szkolenia związane z tematyką okołorozwodową / okołorozstaniową. Widząc zmagania rodziców i ich dzieci w tej trudnej sytuacji, chcemy zasignalizować, podpowiedzieć oraz zwrócić uwagę na kilka istotnych zagadnień dotyczących rozvodu, rozstania dorosłych, których zawsze będzie łączyć ich wspólne dziecko.

Wielu rodziców potrafi stworzyć rodzinę po rozstaniu. W takich sytuacjach pomimo kryzysu, który dotyka rodzinę, dzieci są zadbane, porozumienie wychowawcze wypracowane, zasady są ustalone i przewidywalne, a problemy dorosłych nie obciążają dzieci. Do Fundacji Korale zgłaszają się również rodzice, którzy podjęli decyzję o rozstaniu i chcą to przeprowadzić w taki sposób, by zapewnić dzieciom najlepsze co mogą dostać od dojrzałych rodziców, którzy będą teraz budować oddzielne życie, nie zapominając o potrzebach dzieci. Dlatego nie chcemy, aby ktokolwiek uległ przekonaniu, że rozwód zawsze kończy się dramatem. Można rozstać się w dorosły sposób, bez dodatkowych krzywd wyrządzonych dziecku. Co więcej, zostało to już udowodnione naukowo, że wychowanie w rodzinach rozwiedzionych bez dodatkowych konfliktów jest lepsze niż w takich, gdzie do rozstania nie doszło, jednak w domu dochodzi do ciągłych awantur i nadużyć emocjonalnych. Skutki takiego rozwoju są dla dziecka bardzo negatywne.

Musimy jednak przyznać, że do Fundacji trafiają głównie rodziny, które doświadczają głębokiego konfliktu rodzicielskiego.

W takiej sytuacji to sądy decydują o tym, jak mają wyglądać kontakty z dziećmi. Dlatego program „Wspólne Więzi” skierowany jest do rodziców, którzy otrzymali postanowienie sądowe z obowiązkiem kontaktu ze specjalistami Fundacji. Dzieje się tak dlatego, że sytuacja rodzinna jest tak skomplikowana, że potrzeba wiedzy i opinii specjalistów, by zarządzić kwestiami opieki i wychowania dzieci.

2. Skala problemu

W ostatnim roku rozwiódł się 81 tysięcy par małżeńskich; z roku na rok liczba ta rośnie. O 22 tysiące zmniejszyła się liczba zawartych małżeństw – od 5 lat liczba ta maleje. Rozwiedzeni małżonkowie przeżywają ze sobą średnio ok. 14 lat. Najczęściej podawaną przyczyną rozwodów są:

- Zdrady małżeńskie.
- Niezgodność charakterów.
- Niedopasowanie seksualne.

W rozwiedzionych małżeństwach wychowuje się ponad 60 tysięcy nieletnich dzieci.

O 20 % wzrosła też ilość separacji małżeństw, w których przebywa łącznie 2,5 tysiąca dzieci. Szacunkowo, zarejestrowano w systemie policyjnym 63 790 zgłoszeń o nierealizowaniu lub utrudnianiu kontaktów dziecka z drugim rodzicem.

Dane pochodzą z GUS i Ministerstwa Rodziny z 2022 roku.

Większość dzieci, odczuwa rozwód jako negatywne doświadczenie w życiu. Dziecko postrzega rozstanie rodziców jako zaburzenie bezpieczeństwa, burzy się bowiem dotychczasowy porządek świata i rozpada się dotychczasowa rzeczywistość, Bardzo często oparcie, które dziecko miało w rodzicach znika, gdyż dorośli zajęci własnym cierpieniem, zaniedbują potrzeby dziecka.

To pokazuje, że warto zająć się tym zjawiskiem, bo im większa świadomość rodziców, tym większa jest szansa, że będą starali się doprowadzić do rozwiązania, które nie wpłynie niekorzystnie na rozwój i codzienne funkcjonowanie ich dzieci.

3. Czego może doświadczać dziecko w trakcie rozwodu rodziców?

- Lęk przed nieznanym i niepokój, trudność w wyobrażeniu i odnalezieniu się w nowej sytuacji.
- Poczucie opuszczenia i odrzucenia przez rodzica, który opuszcza rodzinę.
- Poczucie winy, odpowiedzialności za rozpad rodziny.
- Smutek i samotność, brak poczucia bezpieczeństwa.
- Złość i frustracja na rodziców, pragnienie, aby sytuacja się skończyła i wróciła do „normy”.
- Odrzucenie i uraz do jednego lub obojga rodziców. Dystans emocjonalny wobec mamy i taty, ma być to rodzajem „kary” za odebranie rodziny.

Trzeba też zaznaczyć, że emocje dziecka mogą się zmieniać i ewoluować w trakcie całego procesu rozstaniowego. Przechodzą też różne fazy od niedowierzania zaprzeczania do pogodzenia się ze stratą i akceptacją nowej sytuacji. Są to typowe etapy przeżywania żałoby, która również jest obecna w przeżyciach rodziców.

Ostatnie badania pokazują, że bezpośrednie skutki rozwodu czyli to, jak dziecko przeżywa konflikt rodziców, zależą również od płci dziecka. Większość dziewczynek szybciej i lepiej radzi sobie z tą trudną sytuacją. Chłopcy są bardziej narażeni na negatywne skutki rozwodu i częściej manifestują rozmaite kłopoty własnym zachowaniem.

Najłatwiej radzą sobie z rozwodem dzieci, między 8 a 14 rokiem życia. Najtrudniej radzą sobie przedszkolaki i nastolatki w wieku 15-18 lat. Rozwód wpływa na relacje dziecka nie tylko z rodzicami, ale również z rodzeństwem, kolegami i nauczycielami. Po około 2-3. latach od rozwodu większość dzieci zaczyna stopniowo przystosowywać się do nowej sytuacji.

4. Etapy rozstania

W skali stresu rozwód zajmuje drugie miejsce tuż po śmierci współmałżonka. To pokazuje, jak trudny może być proces przejścia przez ten okres w życiu. Często partnerzy doznają uczucia zawodu, złamania umowy, która towarzyszyła im w chwili zawierania związku. Do tego dochodzi poczucie krzywdy osobistej, manifestujące się cierpieniem, bólem psychicznym a nawet fizycznym. Często towarzyszy tutaj element zburzenia jakiegoś porządku osobistego. Dlatego przez specjalistów rozwód często traktowany jest jako utrata, która wiąże się z żałobą, w której charakterystyczne są etapy przeżywania tej traumy.

1. Zaprzeczenie, niedowierzanie

To etap, kiedy dochodzi do negowania rzeczywistości, kiedy partner wypiera stratę, zaprzecza faktom i neguje rzeczywistość. Pojawiają się złudzenia, że to tylko sen, koszmar albo ponury żart i że wszystko zaraz wróci do normy.

2. Gniew

To stan kiedy szuka się winnych. Uczucia, które się pojawiają to: złość, chęć odwetu, agresja, strach przed przeżywaniem trudnych emocji. To jeden z najtrudniejszych etapów rozvodu.

3. Targowanie się

Na tym etapie można próbować negocjować z partnerem, światem, ze sobą, w celu uniknięcia straty lub odwrócenia jej.

4. Smutek

Ten etap przychodzi, kiedy wcześniejsze negocjacje nie przynoszą rezultatów. Mogą towarzyszyć temu stany obniżonego nastroju. Odczuwalny jest smutek, apatia, utrata zainteresowania światem zewnętrznym. Może do tego dochodzić uczucie przygnębienia i izolacji

5. Rekonstrukcja

Ostatni etap żałoby, kiedy pojawiają się uczucia akceptacji, równowagi, otwarcie na nowe możliwości. Na tym etapie nabywane są umiejętności życia w rzeczywistości bez byłego partnera. Rozstanie staje się coraz mniej bolesnym doświadczeniem.

Chcemy podkreślić, że akceptacja nie jest równoznaczna z osiągnięciem poczucia szczęścia i wejścia w nowy związek. Jest to zmierzanie w kierunku zostawienia za sobą przeszłości, spojrzenia na życie po rozstaniu z innej perspektywy, powrotu do codzienności, rozpoczęcia nowego etapu życia po rozstaniu i próby ułożenia go na nowo zgodnie z nowymi zasadami.

Aby poradzić sobie z żałobą, na pewno nie należy przed nią uciekać i hamować pewnych zmian i procesów. Żałoba to naturalny stan, który jest potrzebny każdemu człowiekowi w momencie straty. Pozwala zamknąć pewien rozdział w życiu i wkroczyć w kolejny.

5. Jak radzić sobie z emocjami?

Doświadczając tych trudnych emocji warto pamiętać o tym, że mogą one być silne i powodować dyskomfort. Możemy mieć tendencje do tego, aby ich unikać lub w nich pozostawać, nie widząc dalszej perspektywy.

Nikt nie planuje rozwodu na początkowym etapie budowania związku, kiedy optymistycznie patrzy się w przyszłość, wyobrażając sobie szczęśliwą starość z partnerem i gromadką dzieci. Niestety rzeczywistość potrafi być inna. Wtedy często doznajemy uczucia zawodu, złamania umowy, która towarzyszyła nam w chwili zawierania związku. Do tego dochodzi poczucie krzywdy osobistej, manifestujące się cierpieniem, bólem, psychicznym a nawet fizycznym. Często towarzyszy tutaj element zburzenia jakiegoś porządku osobistego. Wtedy może pojawić się potrzeba odwetu, czy też zemsty. Jedną z jej form jest zabranie partnerowi tego, co jest najdroższe i zwykle jest to dziecko.

W takim momencie warto zwrócić się do specjalisty o pomoc, tak by w ten proces nie włączyć dzieci

Warto podjąć terapie, warsztaty psychoedukacyjne. Trzeba realnie oceniać sytuację i podejmować adekwatne kroki. Warto sprawdzić czy na pewno nie da się uratować związku. Jeśli nie ma na to szans, należy zrobić wszystko, by zakończyć go w taki sposób, by nie zadawać dodatkowego cierpienia. Rodzice powinni pamiętać, że stawienie dziecka na samym środku wojennej ścieżki jest sprzeczne z jego dobrem i podstawową funkcją, jaką rodzic powinien mu zapewnić – możliwością swobodnego rozwoju fizycznego, psychicznego, emocjonalnego i społecznego.

Dlatego w rozmowach z beneficjentami podkreślamy, że emocje są jak pogoda – po burzy wychodzi słońce. Jednak z jednym i drugim dajemy sobie radę, nawet jeśli warunki pogodowe są dla nas uciążliwe. Dlatego dobrze jest dać sobie zgodę na ich przeżywanie lub poprosić o pomoc, aby razem przejść przez emocjonalną zawieruchę. Jeśli jest taka potrzeba warto skorzystać z opieki i „parasola” specjalisty, który pomoże w poradzeniu sobie z trudnościami kryzysu życiowego.

Często w wyniku konfliktu rozwodowego/rozstaniowego dziecko jest uwikłane w sytuację kompletnie od niego niezależną, która jest poza jego kontrolą, często musi jednak odgrywać czynną rolę w wojnie prowadzonej przez dwa wrogie obozy własnych rodziców

6. Role jakie czasem dziecko odgrywa na skutek niedojrzałego zachowania rodzica:

- Dziecko – Mediator

Celem mediatora jest doprowadzenie sporu do szczęśliwego zakończenia, które będzie satysfakcjonowało obie strony konfliktu, czyli osadzenie dziecka w roli dorosłego specjalisty, który ma pogodzić rodziców w sporze lub wypracować pojednanie.

○ Dziecko – Sojusznik

Traktowanie dziecka jako osoby, która zapewni pomoc i wsparcie w walce przeciwko jednemu z rodziców.

○ Dziecko – Szpieg

Zadaniem szpiegów jest odkryć tajemnice innych i to najlepiej tak, aby inni nie zorientowali się, że tajemnice zostały im wykradzione, krótko mówiąc odgrywanie pewnej roli dla potrzeb innego rodzica.

○ Dziecko – Partner

Z definicji to osoba, która może pełnić rolę towarzysza/towarzyszki, z którą można wykonywać wspólnie różne czynności oraz działania, tutaj traktowanie dziecka jako równorzędnego dorosłego.

○ Dziecko – Rodzic (zjawisko parentyfikacji)

Jest to mechanizm polegający na umiejętności wspierania dorosłych przez dziecko, a więc „matkowania” własnym rodzicom.

○ Dziecko – Maskotka

Ono rozbawi i poprawi zły nastrój, rozładuje napięcie, które towarzyszy skłóconym rodzicom.

Wszystkie te role obciążają dziecko, zaburzają jego rozwój osobowości i możliwość bycia w pełni dzieckiem. Skutki takiego działania są bardzo poważne.

Można tutaj wymienić:

- nadmierne poczucie odpowiedzialności,
- poczucie winy,
- dążenie do bycia pomocnym, docenionym przez innych,
- (kruche) przekonanie o własnej wszechmocy, byciu niezastąpionym,
- brak możliwości życia własnymi sprawami (jako już dorosły człowiek).

Chcemy zauważyć, że wszystkie działania separujące prowadzą do konfliktu lojalnościowego dziecka wobec rodziców, w konsekwencji do zaburzeń więzi. Skutkuje to „rozhamowaniem” w obrębie płatów czołowych, czyli utratą samokontroli, objawiającą się zachowaniami agresywnym, niestosowaniem się do społecznych konwencji, słabym szacowaniem ryzyka czy izolowaniem dziecka z życia. Wszystko to może doprowadzić do depresji lub zaburzeń osobowości, co zawsze oznacza problemy w życiu dorosłym.

7. Wskazówki dla rodziców rozstających się z partnerem:

- Pamiętaj, że rozwód dotyczy dorosłych, nie dzieci, rozstajemy się z partnerem. Relacja z dzieckiem trwa, pomimo zakończenia związku.
- Czas jest najlepszym lekarstwem, to co przeżywasz dzisiaj może wyglądać zupełnie inaczej już jutro.
- Dziecko bardzo przeżywa rozstanie rodziców, zadbaj o jego potrzeby, w tym kontakt z drugim rodzicem, to zapewni mu większe poczucie bezpieczeństwa i stałości w jego życiu.
- Spory z partnerem redukuj do minimum, dziecko nie powinno być świadkiem kłótni rodziców.
- Nie wykorzystuj dziecka do realizacji własnych chęci, czy potrzeb.
- Ogranicz do minimum zmiany w życiu dziecka.
- Korzystaj ze wsparcia specjalistów, buduj zaplecze, które pomoże ci przejść przez trudny okres.
- Zadbaj o swoje potrzeby oddzielając je od chęci dziecka. One nie muszą być takie same.
- Rozmawiaj z dzieckiem, otwieraj je na otoczenie, przyjazne środowisko potrafi dobrze redukować stres.

Ze względu na skalę problemu i potrzebę pomocy rodzinie, a przede wszystkim dzieciom w sytuacji okołorozwodowej, w Fundacji Korale został opracowany program „Wspólne więzi”.

8. Opis programu

Jest on skierowany do osób bezpośrednio odpowiedzialnych za rozwód, czyli rodziców ale też oferuje pomoc dzieciom.

Należy zaznaczyć, że *Konwencja o Prawach Dziecka* ratyfikowana przez Polskę w 1991 roku, gwarantuje dziecku prawo do wychowania i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączania z nim. Ustanowione w naszym kraju prawo uznaje, że dobrem chronionym jest prawidłowe funkcjonowanie rodziny, które powinno wyrażać się we wzajemnej trosce, dbałości i opiece.

Nie można jednak mówić o zdrowych relacjach, kiedy rodzice działają na swoją niekorzyść, a dodatkowo w nieporozumienia wciągają małoletnie zdezorientowane dziecko.

Z przykrością zauważamy, że izolacja rodzicielska i konflikt lojalnościowy, nagminnie pojawiają się w sytuacjach okołorozwodowych, gdy dochodzi do sporu rodziców. Dość powszechnym zjawiskiem jest angażowanie dziecka w sprawy, które powinny być wyjaśniane pomiędzy dorosłymi i wykorzystywanie go jako karty przetargowej w celu zagrania na uczuciach partnera.

Program „Wspólne więzi” skierowany jest do rodziców, u których wzajemny konflikt w sytuacji okołorozwodowej (rozstaniowej) rzutuje na relacje z dzieckiem. Dochodzi do izolacji rodzicielskiej, utrudniane są kontakty jednego z rodziców z dzieckiem. Gdy dochodzi to takiego zjawiska główną ofiarą staje się dziecko, traktowane jako narzędzie do walki i pokazania swojej siły drugiemu rodzicowi.

Dlatego na naszych warsztatach nauczamy, że dorośli po rozstaniu mają dwa podstawowe zadania:

- Odbudowanie swojego życia: bezpieczeństwa i wartości.
- Ochronę dzieci przed angażowaniem ich w konflikt.

To daje gwarancję przeprowadzenia rozwodu w sposób niekrzywdzący innych i siebie.

Celem programu jest:

1. Umożliwienie rodzicowi pozbawionemu relacji z dzieckiem kontaktów w „Pokoju Bezpiecznych Relacji”. Dla uzyskania największego bezpieczeństwa. Pomieszczenie jest wyposażone w kamery i głośniki, tak by całe spotkanie było monitorowane. Specjalista prowadzący spotkanie jest cały czas obecny na spotkaniu, będąc jego uczestnikiem lub monitorując przebieg spotkania na profesjonalnym sprzęcie.
2. Edukacja rodziców poprzez uczestnictwo w wykładzie „Dziecko w konflikcie rodziców”, który analizuje rezultaty badań naukowych na temat wpływu traumy relacyjnej na rozwój dziecka i funkcjonowania dorosłego doświadczającego tego typu przemocy.

Cały program WSPÓLNE WIĘZI składa się z 3 podstawowych części:

1. Pokój Bezpiecznych Relacji – kontakty rodzica z dzieckiem.
2. Wykład „Dziecko w konflikcie rodziców” – gdzie uczestnikami są oboje rodzice; jest to spotkanie grupowe z innymi rodzicami w tej samej sytuacji życiowej.
3. Konsultacje indywidualne – każdy rodzic może skorzystać ze spotkań indywidualnych z psychologiem lub terapeutą.

Dodatkowo można odbyć mediacje okołorozwodowe dotyczące dziecka. Jeśli takie spotkanie zakończy się sukcesem nasze rekomendacje przesyłane są do sądu.

Na każde z powyższych części programu Sąd może skierować rodziców osobno lub wybrać cały pakiet.

Ponieważ rodziny trafiają do Fundacji w wyniku postanowienia sądowego, po skończonym procesie oddziaływań w rodzinie Fundacja redaguje dokument opisujący ten proces z rekomendacjami na przyszłość. Pismo to przesyłane jest do Sądu.

Nasza procedura uczestnictwa w programie:

1. Kontakt rodzica z Fundacją (telefonicznie lub mailowo); okazanie postanowienia Sądu lub innego skierowania sądowego do Fundacji.
2. Indywidualne, oddzielne dla każdego rodzica z innym specjalistą spotkanie w celu omówienia zasad współpracy, zapoznania się z sytuacją rodziny i gotowością do podjęcia współpracy z Fundacją, podpisanie regulaminu spotkań.
3. Rozmowa psychologa z dzieckiem bez obecności rodzica, celem zapoznania się, wysłuchania jak dziecko rozumie swoją sytuację rodzinną, na jakich warunkach może spotkać się z rodzicem.
4. Kontakt rodzica z dzieckiem w Pokoju Bezpiecznych Relacji. W zależności od przebiegu spotkań specjalista decyduje o ich długości i częstotliwości. Dodatkowym aspektem jest mini szkolenie rodzica, które odnosi się do tego, co zadziało się w trakcie kontaktu z dzieckiem.
Każde spotkanie jest monitorowane kamerami – zapis zachowuje się automatycznie przez 2 tygodnie, następnie ulega skasowaniu. W sytuacjach wyjątkowych zachowujemy nagranie do wglądu dla Sądu lub do rozwiązania kwestii spornych.
5. Opis całego procesu do Sądu z rekomendacją Fundacji.

W międzyczasie organizowane są wykłady, które w zależności od ustalonego terminu mogą pojawić się w trakcie całego procesu kontaktu z Fundacją. Są one niezależnym elementem działań pomocowych. Rodzice otrzymują zaświadczenia po ukończeniu tych elementów, na które zostali wysłani przez Sąd. Aby uzyskać zaświadczenie wymagane jest 100% obecności na każdym wykładzie.

Systemowa współpraca instytucjonalna

Pracując w fundacji Korale zdajemy sobie sprawę, że efektywność naszej pracy jest możliwa nie w izolacji, ale w kontekście systemu, w którym przebywa rodzina.

Jest to owoc współdziałania jednostek i grup ludzi, którzy wykonują swoje cząstkowe zadania, by osiągnąć wspólny cel. Opiera się to na zaufaniu i wierze w kompetencje innych specjalistów. Dlatego z niezwykłą starannością analizujemy wszelkie dokumenty, które do nas docierają, postanowienia, opinie czy bezpośrednie informacje. Ważny jest jednak fakt, że zawsze jesteśmy po stronie dziecka i to określa nasze działanie.

Są jednak działania, które pomagają nam w diagnozie rodziny, jak i określeniu rodzaju pomocy.

Co pomaga w pracy z systemem rodzinnym?

- Możliwość kontaktu z innymi specjalistami,
- Zaufanie,
- Wspólne szkolenia,
- Wyjaśnienia specyfiki pracy organizacji,
- Szybkość wymiany informacji.

Na koniec chcemy podkreślić, że proces pomocy dla rodzin w konflikcie lojalnościowym nie jest łatwym zadaniem. Specjaliści fundacji starają się zmobilizować rodziców, by byli w stanie odzyskać równowagę emocjonalną i poczucie własnej wartości, które zostały zachwiane w wyniku rozstania z partnerem.

By to osiągnąć potrzebny jest czas, cierpliwość, świadomość własnych przeżyć, jak i emocji dziecka, które nie muszą być takie same jak rodziców. Wierzymy, że edukacja jest kluczem do tego, by udało się przejść ten trudny okres nie czyniąc szkód w prawidłowym rozwoju dziecka.

Autorki Programu „Wspólne Więzy”

Autorki:

**Magdalena Cechnicka - pedagog, terapeuta rodzin i par o kierunku systemowym.
Izabela Owczaruk - psycholog, terapeuta dzieci i młodzieży, trener grup psychoedukacyjnych i treningów interpersonalnych.**

Magdalena Kosior - oprawa graficzna, korekty i poprawa treści poradnika

Bardzo potrzebny poradnik pokazujący skalę problemu jakim są rozwody i rozstania w Polsce z perspektywy dziecka i jego rodziców.

Pomaga lepiej zrozumieć proces rozchodzenia się, akcentuje wagę straty i procesu osiągania gotowości do zmian. Poradnik zachęca rodziców do wzięcia odpowiedzialności za proces adaptacji całej rodziny do zmienionej sytuacji.

Agata Ejsmont
psycholog, psychotraumatolog, interwent kryzysowy,
wykładowczyni Uniwersytetu SWPS w Warszawie

„Nie wylewaj dziecka z rozwodem” – Poradnik dla rodziców, napisany przez Fundację „Korale” - skierowany do rozwodzących się rodziców to obowiązkowa pozycja nie tylko dla osób, które podjęły decyzję o zakończeniu związku, ale także dla specjalistów z różnych dziedzin: psychologów, terapeutów rodzinnych, mediatorów, pracowników instytucji i organizacji wspierających rodziny oraz zajmujących się zdrowiem psychicznym dzieci i dorosłych. Jest również cennym źródłem informacji dla rodziców zastępczych, pracowników domów dziecka, wymiaru sprawiedliwości, służb mundurowych oraz studentów psychologii.

Poradnik stanowi źródło wiedzy na temat rozwodu jako zjawiska społecznego oraz jego skali w Polsce, a także przedstawia etapy procesu rozstania i psychologiczne skutki tego wydarzenia, zwłaszcza dla dzieci, wynikające z konfliktu dorosłych. Ważnym elementem opracowania jest zestaw jasno sformułowanych, kluczowych wskazówek dotyczących postaw i zasad, których kończący związek rodzice powinni przestrzegać, aby zminimalizować negatywne skutki rozstania dla dziecka.

W poradniku przedstawiono również opis autorskiego programu „Wspólne więzi”, opracowanego przez Fundację Korale. Program ten obejmuje warsztaty edukacyjne dla rozwodzących się rodziców, wsparcie psychologiczne i terapeutyczne oraz umożliwia rodzicom kontakt z dziećmi w bezpiecznych, kontrolowanych warunkach. Dzięki temu stanowi kompleksowe narzędzie, które pomaga zminimalizować negatywne skutki rozwodu zarówno dla dzieci, jak i dla rozstających się rodziców.

dr hab. Rafał Milner, prof. UMK

Katedra Psychologii Klinicznej i Neuropsychologii
Instytut Psychologii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wszystkie treści, materiały oraz elementy graficzne umieszczone w tym poradniku są własnością Fundacji Wspierania Rodzin „Korale”. Są chronione prawem autorskim. Żadna jego część nie może być kopiowana w jakikolwiek sposób bez pisemnej zgody Fundacji Wspierania Rodzin „Korale”.

